

ARAŞTIRMA | RESEARCH

Çocuk İstismarına İlişkin Bilişler Ölçeği: Ebeveyn Formu Child Abuse Cognitions Scale: Parents Form

Yahya Aktu¹, Mücahit Dilekmen²

Öz

Kültürel normlar ve aile içi dinamikler çerçevesinde ebeveynlerin çocuk istismarına ilişkin bir takım yanlış inanışları veya bilişleri bulunabilmektedir. Bu bilişler aile ortamında sağlıklı iletişime, çocuğun ruhsal yapısının bozulmasına yol açabilmektedir. Sağlıklı bir aile ve toplum yetiştirmek için ebeveynlerin çocuk istismarına ilişkin bilişlerinin belirlenmesine ihtiyaç duyulmaktadır. Bu doğrultuda çalışmada ebeveynlerin çocuk istismarına ilişkin bilişlerini ölçen bir ölçme aracı geliştirilmiştir. Araştırmanın çalışma grubunu Siirt ilinde ikamet eden 794 ebeveyn oluşturmaktadır. Ölçek geliştirme sürecinde yapı geçerliliğini sağlamak amacıyla açımlayıcı faktör analizi ve doğrulayıcı faktör analizi çalışmaları yürütülmüştür. Açımlayıcı faktör analizine göre ölçek üç boyutlu yapının toplam varyansın % 50.36'sını açıkladığı görülmüştür. Doğrulayıcı faktör analizine göre ölçeğin model uyumu test edilmiş ve uyum indekslerinin kabul edilebilir düzeyde olduğu sonucuna varılmıştır. Ölçeğin güvenilirlik çalışmaları kapsamında tüm ölçeğin iç tutarlılık, iki yarı güvenilirliği ve test-tekrar test güvenilirlik katsayılarının yüksek olduğu görülmüştür. Ölçeğin ölçüt bağımlı geçerliliğini test etmek üzere çocukların Cinsel İstismarına İlişkin Mitler Ölçeği, Çocuk İhmal ve İstismarı Farkındalık Ölçekleri arasındaki ilişkilerinde orta ve yüksek düzeyde bir ilişkiye sahip olduğu tespit edilmiştir. Toplam 18 madde ve üç faktörlü yapının alt boyutları çocuk ihmaline ilişkin bilişler, istismar eylemine ilişkin bilişler ve istismarla başa çıkmaya ilişkin bilişler şeklinde belirlenmiştir. Elde edilen sonuçlar doğrultusunda ölçeğin geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğu söylenebilir.

Anahtar sözcükler: Çocuk istismarı, bilişler, ölçek geliştirme, ebeveynler

Abstract

Parents can have certain misbeliefs, misconceptions or cognitions related to child abuse within the framework of cultural norms and family dynamics. These cognitions can lead to unhealthy communication in the family and deterioration of the child's mental structure. In order to raise a healthy family and society, it is necessary to determine the cognitions of parents regarding child abuse. In this direction, this study sets out to develop a measurement tool that measures the cognition of parents about child abuse. The study group of the research consists of 794 parents residing in Siirt. Exploratory factor analysis and confirmatory factor analysis studies were carried out in order to ensure construct validity during the scale development. According to the exploratory factor analysis, it was seen that the three-dimensional structure of the scale explained 50.36% of the total variance. The model fit of the scale was tested, and it was concluded that the fit indices were at an acceptable level according to the confirmatory factor analysis. Within the scope of the reliability studies of the scale, it was seen that the internal consistency, split half reliability and test-retest reliability coefficients of the whole scale were high. In order to test the criterion-related validity of the scale, it was determined that there was a moderate and high level of relationship between the Childhood Sexual Abuse Myths Scale, and the Child Negligence and Abuse Awareness Scales. A total of 18 items and sub-dimensions of the three-factor structure were determined as cognitions related to child neglect, cognitions related to the act of abuse, and cognitions related to coping with abuse. In line with the results obtained, it can be said that the scale is a valid and reliable measurement tool.

Keywords: Child abuse, cognitions, scale development, parents

¹ Siirt Üniversitesi, Siirt

² Atatürk Üniversitesi, Erzurum

✉ Yahya Aktu, Siirt Üniversitesi, Eruh Meslek Yüksekokulu Sosyal Hizmet ve Danışmanlık Bölümü, Siirt, Turkey
aktuyahya@gmail.com | 0000-0002-5540-7399

Geliş tarihi/Received: 14.09.2021 | Kabul tarihi/Accepted: 20.12.2021 | Çevrimiçi yayın/Published online: 29.12.2021

ÇOCUKLAR ailenin ve toplumun yaşam merkezinde bulunurlar. Çocukların tüm kesimler tarafından korunup kollandığı ve çocuk haklarına saygı gösterildiği bir dünya herkesin hayalidir. Çocuk hakları, fiziksel ve psikolojik olarak sağlıklı bireyler ve aileler yetiştirmenin vazgeçilmezleri arasındadır (Polat 2018). Çocuk haklarının ihlallerinden birisi de çocuk istismarıdır. Günümüzde çocuğa yönelik kötü davranma, toplumun ve medyanın yoğunlaştığı konular arasındadır. Neredeyse her gün görsel, yazılı veya sosyal medyada bir çocuk istismarı vakası görülebilmektedir. Ancak diğer ülkelere göre çocuk istismarı gelişmiş ülkelerde daha çok raporlara yansdığı görülmektedir (Alzoubi ark. 2018). Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde çocuk istismarının önlenmesine ve istismarla başa çıkılmasında gerekli çalışmaların yapılması konusunda yetersiz kalılabilmektedir (Çeçen 2007). Çocuk istismarı olgusu, birçok ülkede bir şekilde ötelenen bir toplumsal problemdir (Altıntop 2019, Polat 2019). Örneğin, aile namusu ve aile sırrı gibi bazı kültürel kodlar bazı toplumlarda aile içindeki istismarı açığa çıkarmayı engellemektedir (Ligiéro ve ark. 2009, Cromer ve Goldsmith 2010, Fontes ve Plumer 2011, Rueda ve ark. 2021).

Çocuk istismarı olgusuyla ilgili yapılan geniş çaplı araştırmalar çocukların travmatik yaşantıların etkisini ortaya koymaktadır. Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu'nun (UNICEF 2012) araştırmalarına göre dünya üzerindeki her on kız çocuğundan biri istismara maruz kalmaktadır. Dünya Sağlık Örgütü (WHO) verileri ise her dört yetişkinden birinin çocukluk yaşamında istismar yaşantısının olduğunu göstermektedir (WHO 2016). Raporlara yansımayan vakalar göz önüne alındığında bu oranların yüksek olduğu değerlendirilebilir. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından yıllık olarak yayımlanan Güvenlik Birimlerine Gelen veya Getirilen Çocuk İstatistikleri verileri de bu çarpıcı sonuçları desteklemektedir. 2015'te çocuklara yönelik genel suç oranı %10, 2016'da %12.1 ve 2017'te bu oran %13.5 olmuştur (TÜİK 2016, 2017, 2018). Bu veriler çocuklara yönelik suçların ve istismar vakalarının artış eğiliminde olduğunu göstermektedir. Yurt dışı ve yurt içi veriler genel olarak değerlendirebildiğinde toplum ruh sağlığı açısından risk oluşturan çocuk istismarını önleyici ve farkındalığı artırıcı kapsamlı çalışmaların yapılmasını gerekli kılmaktadır (Polat 2019).

Çocuk istismarı olgusu, bir yetişkin, grup veya ülkenin bilerek veya bilmeyerek çocuğun duygusal, fiziksel ve sosyal gelişimini engelleyen ve sağlığını bozan davranışları içermektedir (WHO 2016). Bu tanımdan da anlaşılacağı üzere yetişkin bireyden kastedilen çocuğun gelişiminden ve bakımından sorumlu olan ebeveyn veya bakıcıdır. Ebeveynler ile çocuklar arasında sağlıklı bir iletişim söz konusu olduğunda sağlıklı bir aileden söz edilebilir. Sağlıklı olmayan bir aile ortamında çocuklar duygu ve düşüncelerini net bir biçimde ortaya koyamaz. Bu ortamda ebeveynlerin çocuklarından neleri bekledikleri de net olarak anlaşılması zordur. Bu doğrultuda sağlıklı çocukların sağlıklı iletişim kurulabilen ailelerde yetiştiği söylenebilir (Satir 2016). Sağlıklı olmayan aile ortamında yetişen bir çocuğun duygusal, fiziksel ve hatta cinsel istismara uğraması olasıdır (Gonzalez ve ark. 2021). Örneğin, anne çocuğuna söylemek istediklerini bağırarak söylediğinde veya bir tokat attığında istismar davranışını içeren sağlıklı bir iletişim ortamı olmaktadır.

Aile ortamındaki sağlıklı veya sağlıklı iletişim ebeveynlerin kişisel özellikleri, ebeveynlik tarzları ve çocuk yetiştirmeyle ilgili bilişleriyle bağlantılı olduğu anlaşılmaktadır (Milner 2003, Johnston ve ark. 2018, Miragoli ve ark. 2018, Chung ve ark. 2020, Gonzalez ve ark. 2021). Katı ebeveynlik tarzı sergilenen bir ailede çocuk duygu ve düşüncelerini rahatlıkla ifade edemediği için sağlıklı bir iletişimden söz etmek

olası değildir. Diğer yandan katı ebeveynlik tarzını sergileyen anne veya babanın çocuğun davranışlarını kontrol etmeye ve çocuğu kötü durumlardan korumaya yönelik bilişlerinin olduğu görülmektedir (Beckerman ve ark. 2018, Chung ve ark. 2020). Ebeveynlerin kişilik özellikleri ve eğitim seviyesi çocuk istismarı olasılığını değiştirebildiği gözlemlenmiştir (Ross 1996). Ebeveynler çocuklarını yetiştirirken bir disiplin yöntemi olarak fiziksel veya duygusal istismarı uygulaması çocuklara daha fazla zarar verebilir (Güler ve ark. 2002, Milner 2003, Kara Doruk 2012, Beckerman ve ark. 2018, Sigel ve McGillicuddy-De Lisi 2019). Aile içindeki iletişim biçimleri, problemlerle başa çıkma stilleri ve çatışma çözme yaklaşımları istismar potansiyelini etkileyen faktörler arasında sayılmaktadır (Azar ve Weinzierl 2005, Miragoli ve ark. 2018, Chung ve ark. 2020).

Çocuk istismarı olgusu kültürel faktörlere bağlı olarak bir tabu olarak görülebilmektedir. Bazı toplumlarda tek başına istismar kelimesi konuşulmaması gereken bir ifade olarak görülebilmektedir (WHO 2016, Ferragut ve ark. 2020, Rueda ve ark. 2021). Ailede ve toplumda çocuk istismarına ilişkin farkındalık düzeyine bağlı olarak bilişlerde ve mitlerde değişimler olabilmektedir. Ailede sağlıklı bir iletişim bulunuyorsa aile üyeleri istismara ilişkin yanlış bilişler geliştirebilir (Cromer ve Goldsmith 2010, Koçtürk ve Kızıldağ 2018). Bu bilişlerin kaynağı toplum tarafından kabul gören ancak dile getirilmeyen mitler olabilir. Toplumdaki mitler yoğunluklu olarak mağdurları suçlamaya ve değersizleştirmeye ve failleri ilgi çekmeye ve tanıtmaya yöneliktir (Cromer ve Goldsmith 2010, Fontes ve Plummer 2010, Pedneault 2019). Aile ortamında oluşan bilişler ise daha çok çocuk istismarına ilişkin düşük farkındalık durumunda ortaya çıkmaktadır. Ebeveynler çocuklarının ebeveynlik yetersizliklerinden dolayı sakar olduğunu düşünmeleri durumu buna örnek gösterilebilir (Milner 2003, Timraz 2018, Sigel ve McGillicuddy-De Lisi 2019).

Kültürel normlar ve değerler aile içerisindeki fiziksel ve/veya duygusal çocuk istismar vakalarının toplum tarafından onaylanmasına neden olabilmektedir (Fontes 2005, Ligiéro ve ark. 2009, Fontes ve Plummer 2010). Türkiye’de kültürel birikim olarak sıklıkla kullanılan bazı deyimler veya atasözleri çocuklara yönelik kötü davranmayı içerdiği anlaşılmaktadır (Polat 2018, Altıntop 2019). Bunlardan ikisi “Kızını dövmeyen dizini döver” ve “Dayak cennetten çıkmadır” şeklindedir. Bu kültürel bilinçaltına yerleşen sözler aile içerisinde çocuğa önyargılı davranmaya neden olabilir. Aile içinde kullanılan hatalı dil ve sağlıklı iletişim biçimi çocuk istismarı olasılığını arttırmaktadır. Ebeveynlerin çocuk yetiştirmede kullandıkları yanlış yöntemlerin nasıl öğrenildiği incelenmesi gerekmektedir (Beckerman ve ark. 2018, Miragoli ve ark. 2018, Chung ve ark. 2020). Ebeveynlerin çocuklarına yönelik bakış açısına bağlı olarak evde yaşanan sorunlara ilişkin çatışma çözme yaklaşımları farklılaşabilmektedir. Kültürel öğeler ve aile içi dinamikler katı ebeveynlik biçimine yol açabilmektedir (Milner 2003, Fontes 2005). Kültürel normlar ve aile içi dinamikler birlikte değerlendirildiğinde, ebeveyn bilişlerinin ve yorumlamalarının çocuk yetiştirmede etkili olduğu görülmektedir (Kağıtçıbaşı 2005). Örneğin, çocuğun başına bir şey gelirse anne kendisinin kötü bir anne olduğunu düşünebilir. Böylelikle anne çocuğun yaşamını evde ve okulda daha çok sınırlandırabilir. Bu durum aile içi dinamikler ve hatalı bilişsel düşünceler ile açıklanabilir.

Kültürel normlar ve aile içi dinamikler çerçevesinde çocuk istismarına yol açan ebeveyn bilişlerini ortaya koyan araştırmalara rastlamak mümkündür (Haskett ve ark. 2003, Mammen ve ark. 2003, Milner 2003, Fontes ve Plummer 2010, Camilo ve ark. 2020, Gonzalez ve ark. 2021, Rueda ve ark. 2021). Yerel alanyazın incelendiğinde çocuk istismarının bir bileşeni olan cinsel istismara yönelik mitleri ölçen bir ölçme aracına

ulaşmaktadır (Koçtürk ve Kızıldağ 2018). Yukarıda sözü edilen kültürel değişkenler bağlamında bu ölçeğin fiziksel ve duygusal istismar çeşitlerine ilişkin bilişleri veya mitleri ölçmediği görülmektedir. Alanyazında ebeveynlerin çocuk istismarına ilişkin bilişlerini ölçebilecek bir ölçme aracının olmadığı göze çarpmaktadır. Alandaki bu boşluğun giderilmesi noktasında ölçme aracı geliştirilmesi düşünülmüştür. Kültürel normlar ve aile içi dinamikler çerçevesinde ebeveynlerin çocuk istismarına ilişkin birtakım yanlış inanışları veya bilişleri bulunabilmektedir. Bu bilişler aile ortamında sağlıklı iletişime, çocuğun ruhsal yapısının bozulmasına yol açabilmektedir. Sağlıklı bir aile ve toplum yetiştirmek için ebeveynlerin çocuk istismarına ilişkin bilişlerinin belirlenmesine ihtiyaç duyulmaktadır. Çocuk istismarını fark edebilme, önleme, bildirimde bulunma ve müdahale etme çalışmalarının yapılması ebeveynlerin, ailelerin ve toplumun yanlış inanışlarını veya bilişlerini düzeltmelerine yardımcı olabilir. Bunlara ek olarak bilişsel hataların bilinmesi ailede ve sosyal yapıda çocuk istismarıyla başa çıkma becerilerini arttırabileceği ve farkındalığın artmasıyla istismar vakalarının azalma eğiliminde olacağı söylenebilir. Bu doğrultuda, çalışmanın amacı, ebeveynlerin çocuk istismarına ilişkin bilişlerini ölçen bir ölçme aracı geliştirmektir.

Yöntem

Örnekleme

Bir ölçek geliştirme çalışması olan bu araştırmanın her aşamasında Siirt ilinin merkez ve ilçelerinde ilköğretim çağında öğrencisi olan ebeveynleri arasından uygun örnekleme yöntemiyle çalışma grupları oluşturulmuştur (Büyüköztürk ark. 2018). Araştırmada ebeveynlerle çalışma yaparken birtakım dâhil edilme ve hariç tutulma kriterleri belirlenmiştir. Dâhil edilme ölçütleri; ilköğretim çağında en az bir çocuğun olması, çocuk istismarına ilişkin duyarlı olma, çevrim içi iletişim ve haberleşme uygulamasını kullanabilme, internet okuryazarı olma ve aydınlatılmış onam formunu onaylama şeklindedir. Bu ölçütlere uymayan ebeveynler çalışmadan hariç tutulmuştur.

Ölçek geliştirme sürecinde deneme uygulaması için 73, açımlayıcı faktör analizinde 471, doğrulayıcı faktör analizinde 323, iç tutarlılık güvenilirliği, test-tekrar test güvenilirliği ve ölçüt geçerliliği çalışmalarında 119 ebeveyn deneme veri toplanmıştır. Toplam 794 ebeveyn deneme veri toplanmıştır. Alanyazındaki öneriler doğrultusunda (Kline 2014, Seçer 2015) geçerlik ve güvenilirlik analizlerinin yapılabilmesi için araştırmanın çalışma gruplarının yeterli büyüklükte olduğu ifade edilebilir. Araştırmanın verileri 15 Mayıs 2020-15 Eylül 2020 tarihleri arasında toplanmıştır. Katılımcıların 480'i (% 60) kadın ve 314'ü (% 40) erkektir. Çalışma gruplarını oluşturan ebeveynlerin yaş aralıkları 23 ile 65 arasında değişmektedir. Katılımcıların 125'i (% 15) okur-yazar değil, 158'i (% 20) ilköğretim mezunu, 224'ü (% 28) ortaokul mezunu, 161'i (% 21) ortaöğretim mezunu ve 126'sı (% 16) yükseköğretim mezunudur. Katılımcıların 368'i (% 46) çekirdek aile, 306'sı (% 39) geniş aile ve 120'si (% 15) tek ebeveynli aile yapısına sahiptir. Katılımcıların 123'ü (% 15) üst, 326'sı (% 41) orta ve 435'i (% 44) alt algılanan sosyo-ekonomik gelir düzeyindedir.

İşlem

Uygulama için öncelikle Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Birim Etik Kurulu'nun 06 karar no, 10/7/2020 tarih ve 56785782-050.02.04-E-2000172704 sayılı yazısı ile izin

alınmıştır. Daha sonra İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden uygulama izni ve katılımcılardan gönüllü onam formu ile bireysel izin alınmıştır. Uygulama için okul müdürlükleriyle iletişime geçilmiştir. Ancak çocuk istismarı gibi konuşulması ve çalışılması zor olan bir konuda yürütülen bu çalışmada üç okul müdürü "Olası bir istismar tespitinde isimlerinin lekeleneyeceği ve bir bakıma yönetim kusuru olacağı" gerekçelerinden dolayı ebeveynlere ulaşmak konusunda engel oluşturmuşlardır. Uygulama için yedi okul müdürüyle anlaşılmiştir. Covid-19 salgını sürecindeki belirsizlikten dolayı ilköğretim okul idarecileri ve öğretmenleri aracılığıyla çevrim içi anlık iletişim ve haberleşme uygulaması (Whatsapp) grupları üzerinden ebeveynlere ulaşılmıştır. İnternet tabanlı olarak düzenlenen ölçekler ile çevrim içi veri toplama yöntemi ile (googleforms) veriler toplanmıştır. Ebeveynlere ulaşma ve veri toplama süreçlerinde katılımcıların kişisel verilerinin gizliliği, özgünlük ve bütünlük kriterlerine özen gösterilmiştir (Yıldırım ve Şimşek 2018).

Veri toplama araçları

Demografik bilgi formu

Katılımcıların cinsiyet, yaş, eğitim düzeyi, aile biçimi ve algılanan sosyo-ekonomik yapı gibi bilgileri içeren demografik özelliklerini öğrenmek amacıyla uygulanmıştır.

Çocuk İstismarı Farkındalık Ölçeği

Ölçek, Celiloğlu (2018) tarafından çocuk istismarına yönelik farkındalığı ölçmek amacıyla geliştirilmiştir. Çocuk istismarı farkındalık ölçeği üç alt boyut ve 23 maddeden oluşan Likert tipi bir ölçme aracıdır. Ölçme aracının açımlayıcı faktör analizi sonucunda toplam varyansın % 51.92'sini açıkladığı görülmüştür. Doğrulayıcı faktör analizi sonucunda üç boyutlu yapıya ait model uyumunun yeterli düzeyde olduğu bulunmuştur ($\chi^2/sd=2.71$, RMSEA=.074, NFI=.91, IFI=.90, CFI=.92, GFI=.95, AGFI=.88). Çocuk istismarı farkındalığı ölçeğinde fiziksel, duygusal ve cinsel istismar boyutlarına ilişkin maddeler bulunmaktadır. Fiziksel istismar boyutuna ilişkin örnek maddeler "Aşağıdaki durum ve davranışlar size çocuğun fiziksel istismara uğradığını düşündürmekte midir? Çocuğun...Hata yaptıktan sonra ağlaması, Sıklıkla şiddet içeren oyunlar ya oyuncaklarla oynaması" şeklindedir. Bu çalışma sürecinde Çocuk İstismarı Farkındalık Ölçeği'nin geçerlik ve güvenilirliği tekrar incelenmiş ve üzerinde çalışılan ölçeğin üç boyutlu yapısı için model uyumunun yeterli düzeyde olduğu görülmüştür. Ölçeğin güvenilirlik analizleri sonucunda boyutlar bağlamında iç tutarlılık katsayıları .83, .87, .84 ve tüm ölçek .86 olarak bulunmuştur.

Çocuk İhmali Farkındalık Ölçeği

Ölçek, Celiloğlu (2018) tarafından çocuk ihmaline yönelik farkındalığı ölçmek amacıyla geliştirilmiştir. Çocuk ihmali farkındalık ölçeği 38 madde ve dört faktörden oluşan Likert tipi bir ölçme aracıdır. Açımlayıcı faktör analizi sonucunda ölçeğin toplam varyansın % 53.36'ını açıkladığı görülmüştür. Doğrulayıcı faktör analizi sonucunda dört faktörlü yapıya ait model uyumunun yeterli düzeyde olduğu bulunmuştur ($\chi^2/sd=2.21$, RMSEA=.066, NFI=.91, IFI=.92, CFI=.93, GFI=.95, AGFI=.88). Çocuk ihmali farkındalığı ölçeğinde ifade özgürlüğü hakkı, yaşam ve gelişim hakkı, insana yakışır bir yaşam standardına erişim hakkı ve özel gereksinimleri ve yetersizliği olan çocukların hakları boyutlarına ilişkin maddeler bulunmaktadır. İfade özgürlüğü hakkı boyutuna

ilişkin örnek maddeler “Aşağıdaki durum ve davranışlar size çocuğun ifade özgürlüğü hakkı açısından ihmale uğradığını düşündürmekte midir? Çocuğun...Şiddet, kan, vahşet içeren görüntülere şahit olması, Bedensel mahremiyetinin önemsenmemesi, Kendisiyle ilgili kararlar almasının engellenmesi” biçimindedir. Bu çalışma sürecinde Çocuk İhmali Farkındalık Ölçeği'nin geçerlik ve güvenilirliği tekrar incelenmiş ve üzerinde çalışılan ölçeğin dört boyutlu yapısı için model uyumunun yeterli düzeyde olduğu bulunmuştur. Ölçeğin güvenilirlik analizleri sonucunda boyutlar bağlamında iç tutarlılık katsayıları .91, .86, .87, .88 ve tüm ölçek .92 olarak bulunmuştur.

Çocuklukların Cinsel İstismarına İlişkin Mitler Ölçeği

Ölçek, Koçtürk ve Kızıldağ (2018) tarafından çocukluk dönemi cinsel istismarına yönelik mitleri ölçmek amacıyla geliştirilmiştir. Ölçek 22 madde ve iki alt faktörden oluşan Likert tipi bir ölçme aracıdır. Ölçeğin açımlayıcı faktör analizi neticesinde toplam varyansın % 41.88'ini açıkladığı görülmüştür. Doğrulayıcı faktör analizi sonucunda iki boyutlu yapıya ait model uyumunun yeterli düzeyde olduğu bulunmuştur ($\chi^2/sd=2.48$, RMSEA=.084, SRMR=.07, RMR=.06, NFI=.91, NNFI=.94, IFI=.95, CFI=.95, RFI=.90, GFI=.84, AGFI=.80). Ölçeğin güvenilirlik analizleri sonucunda boyutlar bağlamında iç tutarlılık katsayıları .88 ve .85, test-tekrar test güvenilirlik katsayıları ise .93 ve .89 olarak bulunmuştur. Ölçekten 22 ile 110 arasında puan alınabilmektedir. Ölçeğin tersten puanlanan maddesi bulunmamaktadır. Ölçekten alınacak yüksek puan çocukların cinsel istismarına ilişkin mitlerinin yüksekliğine işaret etmektedir (Koçtürk ve Kızıldağ 2018). Bu çalışma sürecinde Çocuklukların Cinsel İstismarına İlişkin Mitler Ölçeği'nin geçerlik ve güvenilirliği yeniden incelenmiştir. Ölçeğin açımlayıcı faktör analizi neticesinde toplam varyansın % 50.38'ini açıkladığı görülmüştür. Ölçeğin iki boyutlu yapısının model uyumunun yeterli düzeyde olduğu bulunmuştur. Ölçeğin güvenilirlik analizleri sonucunda boyutlar bağlamında iç tutarlılık katsayıları .90, .87, ve tüm ölçek .91 olarak bulunmuştur.

İstatistiksel analiz

Çocuk istismarına ilişkin bilişler ölçeğinin madde havuzunu oluşturmak üzere Bilişsel Davranışçı Terapi, çocuk istismarı ile ilgili doğru bilinen yanlışlar, çocuk istismarı ve ilişkili ölçeklerle ilgili alanyazın kapsamlı bir şekilde taranmıştır (Milner 2003, Fontes ve 2005, Cromer ve Goldsmith 2010, Sargın 2012, Koçtürk ve Kızıldağ 2018, Professional Development Service for Teachers [PDST] 2017, Güneş 2019). Bu aşamada madde oluşturmak için psikolojik danışmanlık ve rehberlik ile çocuk ve ergen psikiyatrisi alanlarında çalışan üç öğretim üyesinden görüş alınmıştır. Diğer taraftan araştırmacılar tarafından daha önce yürütülen bir çalışmada vurgulanan bilişsel çarpıtma ifadeleri de madde havuzuna eklenmiştir (Aktu ve Dilekmen 2019). Bu görüşlerden bazıları şunlardır: “Çocuğum yanlış bir şey yaptığında sırf bana inat olsun diye yapıyor, bunu bana nasıl yapar, bana rahatlık yok mu diye düşünüyorum ve öfkeleniyorum (K2).”, “Oğlum hak ettiği için dayak yiyor. Dayak yemeden de duramıyor (K1).”, “Ben fakir ve yoksulların çocuklarını dövdüklerini düşünüyordum. Öfkelenip döveceğimi hiç tahmin etmezdim (K9).”, “Evde misafir varken çok yaramazlık yapıyor. Misafir olmasaydı bir iki tokat patlatırdım (K7).” Bu süreç sonunda 42 maddelik taslak form hazırlanmıştır.

Ölçek formu beşli Likert tipi derecelendirmeye uygun olarak “1=Kesinlikle doğru değil, 2= Doğru değil, 3= Ne doğru ne yanlış, 4=Doğru, 5=Kesinlikle doğru” seçenekleri

ile derecelendirilmiştir. Bu aşamada dilsel olarak anlaşılabilirliğini incelemek üzere Türkçe alan uzmanı iki akademisyen ve uygunluk olarak gelişim dönemi ve alanyazın kapsamı açısından çocuk ve ergen psikiyatrisi alanından iki, çocuk gelişimi ve sosyal hizmetler alanlarından birer alan uzmanından ve eğitimde ölçme ve değerlendirme alanında bir uzmandan görüşler alınmıştır. Uzmanların dönütleri doğrultusunda ölçeğin taslak formu 73 ebeveyne deneme uygulaması gerçekleştirilmiştir. Pilot uygulamada madde-toplam korelasyon değerleri ve iç tutarlılık güvenilirlik katsayısı (.83) incelenmiştir. Bu kriterlere göre uzman görüşü alınması gereken maddelerin düzenlenmesine karar verilmiştir (Çokluk ve ark. 2018).

Verilerin analizinde SPSS 25 ve Lisrel 8.80 programları kullanılmış olup, araştırmada hata payı .05 olarak alınmıştır. Geçerlik ve güvenilirlik analizleri sonucunda toplanan veriler SPSS programına aktarıldıktan sonra uç değer, eksik veri, normallik, doğrusallık ve çoklu bağıntı analizleri yapılmıştır. Bu doğrultuda açımlayıcı faktör analizinde 20 ve doğrulayıcı faktör analizinde 14 bireye ilişkin veriler uç değere sahip olduğu gerekçesiyle veri setinden çıkarılmıştır (Seçer 2015).

Bulgular

Açımlayıcı faktör analizi

Çocuk İstismarına İlişkin Bilişler Ölçeği: Ebeveyn Formu'nun (ÇİBÖ-E) faktör yapısını incelemek üzere açımlayıcı faktör analizi yapılmıştır. Bir ölçek geliştirme veya uyarlama sürecinde ölçüt olarak ölçekteki maddelerin öz değerlerinin en az % 1 ve faktör varyans oranının en az % 5 olması önerilmektedir. Bu oranlar maddelerin ve boyutların toplam varyansa olan katkılarını göstermektedir. Ayrıca bir ölçek geliştirme çalışmasında madde yük değerlerinin en az .30, maddelerin tek bir boyutta yer alması ve iki ayrı boyut arasında ise en az .10 fark olması gerektiği vurgulanmaktadır (Kline 2014, Seçer 2015, Çokluk ve ark. 2018). Bu kriterler her bir maddenin bağlı bulunduğu faktör ve ölçeğin tümü ile olan ilişkisini ortaya koymaktadır.

Açımlayıcı faktör analizi sonucunda katılımcılardan toplanan verilerin faktör analizine uygunluğunu ortaya koymak amacıyla KMO ve Barlett testleri yapılmış ve KMO = .82 ve Barlett testi ($\chi^2/df=8598.645/300$, $p<.001$) olarak bulunmuştur. Bu değerlerin faktör analizi için uygun veriyi içerdiği görülmüştür (Kline 2014, Seçer 2015). Ölçeğin faktör sayısına karar vermek üzere yamaç birikinti grafiğinden yararlanılmıştır. Ayrıca araştırmalarda yoğunluklu olarak tercih edilen temel bileşenler analizi ve eğik döndürme metotlarından promax yöntemi tercih edilmiştir. Ölçek geliştirme alanyazınındaki uzmanlarının (Kline 2014, Seçer 2015, Çokluk ve ark. 2018) daha kaliteli bir veri seti oluşturmaya ilişkin görüşlerinden hareketle açımlayıcı faktör analizinde madde yük değeri .45 altında olan 12 madde analizden çıkarılmıştır (1, 2, 3, 4, 6, 7, 8, 9, 10, 12, 13, 15, 19, 21, 27, 33, 38). Ölçeğe ilişkin madde analizleri ve açıklanan varyans Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1'de görüldüğü gibi AFA sonucunda toplam varyansın % 50.366'sını açıklayan üç boyutlu bir yapı elde edilmiştir. Bu boyutların birincisi 16, 28, 29, 30, 31, 36, 37, 39, 41 ve 42. maddelerden oluşmaktadır. İkincisi, 14, 17, 18, 23, 24, 25, 26, 35 ve 40. maddelerden oluşan faktördür. Üçüncüsü ise, 5, 11, 20, 22, 32 ve 34. maddelerden oluşan boyuttur. Ölçeğin faktör yük değerlerinin .475 ile .877 arasında ve madde toplam korelasyon değerlerinin .308 ile .522 arasında sıralandığı görülmüştür. Bu sonuçlara göre tüm maddelerin ölçek toplam puanı ile kabul edilebilir düzeyde ilişkili

olduğu ve madde geçerliliği koşulunu yerine getirdiği söylenebilir (Seçer 2015, Çokluk ve ark. 2018).

Tablo 1. Ebeveynler için Çocuk İstismarına İlişkin Bilişler Ölçeği'nin madde analizleri ve açıkladığı varyanslar

Madde No	Faktör 1	Faktör 2	Faktör 3	Madde-Toplam Korelasyonu	Özdeğer	Açıklanan Varyans	Toplam Açıklanan Varyans
16	.643			.411			
28	.703			.458			
29	.580			.308			
30	.681			.408			
31	.631			.522	6.592	% 26.369	
36	.663			.502			
37	.661			.433			
39	.495			.401			
41	.528			.387			
42	.647			.539			
14		.823		.376			
17		.846		.414			% 50.366
18		.844		.408			
23		.706		.363			
24		.712		.351	3.717	% 14.867	
25		.710		.378			
26		.877		.436			
35		.663		.308			
40		.475		.402			
5			.625	.380			
11			.830	.424			
20			.786	.406	2.282	% 9.130	
22			.793	.383			
32			.721	.386			
34			.727	.384			

ÇİBÖ-E'nin boyutları arasındaki ilişkiyi belirlemek için faktörler arası korelasyon incelenmiştir. Alt boyutlar arasındaki çoklu bağıntı problemi açısından elde edilen korelasyonların .90 altı olması gerektiği belirtilmektedir (Pallant 2011). Ölçeğin alt boyutları arasındaki korelasyonlar -.159 ile .311 arasında değişmektedir. Buna göre ÇİBÖ-E'nin alt boyutları arasında anlamlı düzeyde ilişkiler olduğu ve çoklu bağıntı problemi olmadığı anlaşılmaktadır (Seçer 2015).

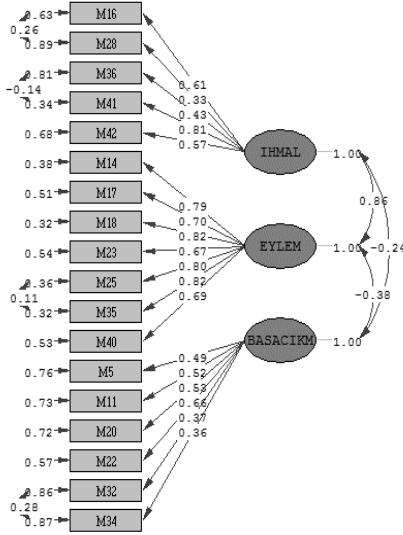
Doğrulatoryı faktör analizi

Bir ölçme aracı geliştirme çalışmasında açımlayıcı faktör analizi ile belirlenen boyutların ve maddelerin uygunluğunu test etmek üzere doğrulatoryı faktör analizi yapılması gerektiği vurgulanmaktadır (Kline 2014, Seçer 2015). ÇİBÖ-E'nin açımlayıcı faktör analizi ile elde edilen üç faktörlü yapısının model uyumu doğrulatoryı faktör analizi ile test edilmiştir. İncelenen modelde t değerleri açısından problemlili olan 3 madde ve madde yük değerleri .30 altında kalan 4 madde olmak üzere toplam 7 madde (24, 26, 29, 30, 31, 37, 39) ölçekten çıkarılmıştır (Seçer 2015). Geri kalan 18 madde üzerinden doğrulatoryı faktör analizi işlemine devam edilmiştir. Ölçeğe ilişkin birinci ve ikinci düzey doğrulatoryı faktör analizine ilişkin sonuçlar Şekil 1 ve Şekil 2'de yer almaktadır.

Şekil 1'de görüldüğü gibi 18 madde ve üç alt boyuttan oluşan ÇİBÖ-E'nin uyum indekslerinin anlamlı olduğu anlaşılmaktadır ($\chi^2/sd=367.54/128=2.87$, $p=.00$). Ölçeğin uyum iyiliği indeksleri incelendiğinde üç boyutlu yapıya ait model uyumunun yeterli

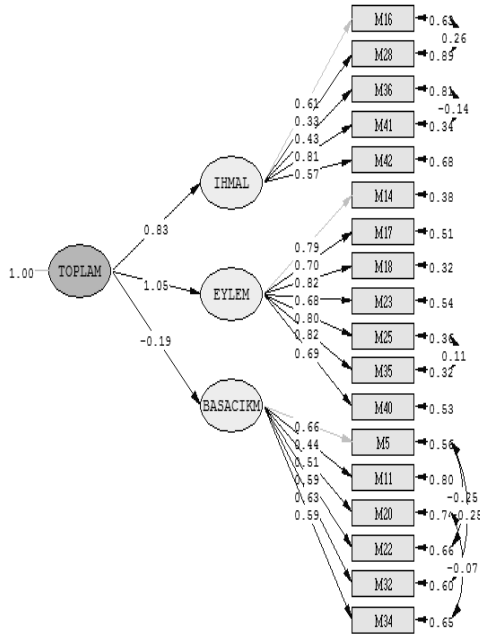

düzeyde olduğu bulunmuştur (RMSEA=.076, SRMR=.057, RMR=.064, NFI=.92, NNFI=.94, IFI=.95, CFI=.95, RFI=.91, GFI=.89, AGFI=.85). Birinci düzey DFA sonucunda 16 ile 28, 36 ile 41, 25 ile 35, 32 ile 34 nolu maddeleri arasında değişiklik yapılması önerileri doğrultusunda yapılan işlemde sonra modelin daha iyi uyum verdiği gözlemlenmiştir.

Chi-Square=367.54, df=128, P-value=0.00000, RMSEA=0.076

Şekil 1. Çocuk İstismarına İlişkin Bilgişer Ölçeği, Ebeveyn Formu'nun birinci düzey DFA sonuçları

Chi-Square=391.22, df=127, P-value=0.00000, RMSEA=0.080

Şekil 2. Çocuk İstismarına İlişkin Bilgişer Ölçeği, Ebeveyn Formu'nun ikinci düzey DFA sonuçları

Şekil 2'de 18 madde ve üç alt boyuttan oluşan ÇİBÖ-E'nin ikinci düzey doğrulayıcı faktör analizi uyum göstergelerinin anlamlı olduğu görülmektedir ($\chi^2/sd=391.22/127=3.08$, $p=.00$). İkinci düzey DFA sonucunda 16 ile 28, 36 ile 41, 25 ile 35, 5 ile 22, 20 ile 34 nolu maddeleri arasında değişiklik yapılması önerileri doğrultusunda yapılan işlemde modelin daha iyi uyum verdiği gözlemlenmiştir. Ölçeğin uyum iyiliği indeksleri incelendiğinde üç boyutlu yapıya ait model uyumunun yeterli düzeyde olduğu bulunmuştur (RMSEA=.080, SRMR=.065, RMR=.074, NFI=.92, NNFI=.93, IFI=.94, CFI=.94, RFI=.90, AGFI=.84, GFI=.88). Birinci ve ikinci düzey doğrulayıcı faktör analizi sonuçlarına bakıldığında ÇİBÖ-E'nin model uyumunun kabul edilebilir uyum değerleriyle örtüştüğü söylenebilir (Seçer 2015).

Sonuç olarak, Çocuk İstismarına İlişkin Bilişler Ölçeği-Ebeveyn Formu'nun üç boyutlu ve 18 maddeli yapısının AFA ve DFA ile yeterli düzeyde uyum sağladığı görülmüştür. Ölçeğin birinci boyutu çocuk ihmeline ilişkin bilişler, ikinci boyutu istismar eylemine ilişkin bilişler ve üçüncü boyutu istismarla başa çıkmaya ilişkin bilişler şeklinde belirlenmiştir. Çocuk ihmeline ilişkin bilişler boyutu, ebeveynlerin çocuklarının haklarının korunmasına ve ihmal edilmesine dair hatalı bilişlerini ifade eder. İstismar eylemine ilişkin bilişler boyutu, ebeveynlerin çocuğa yönelik fiziksel, duygusal ve cinsel istismar eylemine yönelik yanlış algılarını içerir. İstismarla başa çıkmaya ilişkin bilişler boyutu ise, ebeveynlerin çocuk istismarının üstesinden gelinmesine dair algılamalarını ifade eder. Ölçeğin birinci boyutunda beş, ikinci boyutunda yedi ve üçüncü boyutunda altı madde bulunmaktadır.

Geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları

ÇİBÖ-E'nin ölçüt bağlantılı geçerliliğini test etmek üzere Çocuklukların Cinsel İstismarına İlişkin Mitler Ölçeği, Çocuk İstismarı ve İhmali Farkındalık Ölçekleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Bu açıdan elde edilen bulgular Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2. Ebeveynler için Çocuk İstismarına İlişkin Bilişler Ölçeği'nin ölçüt geçerliliğine ilişkin bulgular

	Çocuk ihmeline ilişkin bilişler	İstismar eylemine ilişkin bilişler	İstismarla başa çıkmaya ilişkin bilişler
1. Cinsel İstismar Mitleri Ölçeği	.53*	.39*	-.33*
2. Çocuk İhmali Fark. Ölçeği	-.78*	-.66*	.79*
3. Çocuk İstismarı Fark. Ölçeği	-.75*	-.63*	.75*

* $p < 0.01$

Tablo 2'de görüldüğü üzere ÇİBÖ-E'nin Çocuklukların Cinsel İstismarına İlişkin Mitler Ölçeği, Çocuk İstismarı Farkındalık Ölçeği ve Çocuk İhmali Farkındalık Ölçeği ile orta ve yüksek düzeyde bir ilişkiye sahip olduğu anlaşılmaktadır. Ölçeğin ölçüt bağlantılı geçerlik çalışmasında çocuk ihmeline ilişkin bilişler boyutu ile çocukların cinsel istismarına ilişkin mitler ölçeği (.53) ile pozitif yönlü orta düzeyde, çocuk ihmali farkındalık ölçeği (-.78) ve çocuk istismarı farkındalık ölçeği (-.75) ile negatif yönlü yüksek düzeyde bir ilişki olduğu görülmüştür. İstismar eylemine ilişkin bilişler boyutu ile çocukların cinsel istismarına ilişkin mitler ölçeği (.39) ile pozitif yönlü orta düzeyde, çocuk ihmali farkındalık ölçeği (-.66) ve çocuk istismarı farkındalık ölçeği (-.63) ile negatif yönlü orta düzeyde bir ilişki olduğu saptanmıştır. İstismarla başa çıkmaya ilişkin bilişler boyutu ile çocukların cinsel istismarına ilişkin mitler ölçeği (-.33) ile negatif yönlü orta düzeyde, çocuk ihmali farkındalık ölçeği (.79) ve çocuk istismarı farkındalık ölçeği (.75) ile pozitif yönlü yüksek düzeyde bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.

ÇİBÖ-E'nin güvenilirlik çalışmaları kapsamında iç tutarlık, iki yarı güvenilirliği ve test tekrar test güvenilirliği analizleri yapılmıştır. Çocuk ihmaline ilişkin bilişler boyutunun iç tutarlılık katsayısı .74, iki yarı güvenilirliği katsayısı .77 ve test-tekrar test güvenilirlik katsayısı .79'dur. İstismar eylemine ilişkin bilişler boyutunun iç tutarlılık güvenilirlik katsayısı .82, iki yarı güvenilirliği katsayısı .85 ve test-tekrar test güvenilirlik katsayısı .77'dir. İstismarla başa çıkmaya ilişkin bilişler boyutunun iç tutarlılık güvenilirlik katsayısı .76, iki yarı güvenilirliği katsayısı .73 ve test-tekrar test güvenilirlik katsayısı .74'tür. Tüm ölçeğin iç tutarlılık katsayısı .90, iki yarı güvenilirliği katsayısı .92 ve test-tekrar test güvenilirlik katsayısı .83'tür.

Tartışma

Bu çalışmada ebeveynlerin çocuk istismarına ilişkin bilişlerini ölçmek üzere bir ölçme aracı geliştirilmesi amaçlanmıştır. Bu doğrultuda Çocuk İstismarına İlişkin Bilişler Ölçeği-Ebeveyn Formu'nu geliştirmek üzere açımlayıcı faktör analizi, doğrulayıcı faktör analizi, ölçüt bağlantılı geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları yapılmıştır. Açımlayıcı faktör analizi sonucunda çalışma grubundan toplanan verilerin faktör analizine uygunluğunu ortaya koymak amacıyla KMO testi (.82) ve Barlett testi ($x^2/df=8598.645/300$, $p<.001$) anlamlı bulunmuştur. Bu değerlerin faktör analizi için uygun veriyi içerdiği sonucuna ulaşılmıştır (Kline 2014, Seçer 2015). Açımlayıcı faktör analizi sonucunda toplam varyansın % 50.36'sını açıklayan üç boyutlu bir yapıya ulaşılmıştır. Ölçme aracı geliştirme alanyazını incelendiğinde, bir ölçeğin açıklanan toplam varyansın en az % 40 olması gerektiği belirtilmektedir (Kline 2014). Yöntemsel olarak açıklanan varyans oranının faktörlere göre belirlenmesi gerektiğini vurgulanmaktadır. Buna göre faktör sayısı arttıkça açıklanan varyans oranının da artması beklenmektedir. Ancak davranış bilimlerinde bu oranı yakalamak güç olabilmektedir (Büyüköztürk 2011, Çokluk ve ark. 2018). Bu doğrultuda bu ölçek geliştirme çalışmasında üç boyutlu yapının açıklanan varyans oranının yeterli büyüklükte olduğu ifade edilebilir.

Çocuk İstismarına İlişkin Bilişler Ölçeği-Ebeveyn Formu'nun doğrulayıcı faktör analizi uyum göstergelerinin anlamlı olduğu görülmektedir ($x^2/sd=391.22/127=3.08$, $p=.00$). Üç boyutlu ve 18 maddeli yapının uyum iyiliği indekslerinin kabul edilebilir düzeyde olduğu tespit edilmiştir ($x^2/sd=391.22/127=3.08$, $p=.00$, RMSEA=.080, SRMR=.065, RMR=.074, NFI =.92, NNFI=.93, IFI=.94, CFI=.94, RFI=.90, AGFI=.84, GFI=.88). Alanyazında uyum göstergeleri katsayısı üst sınırı ($x^2/sd \leq 5$) ve uyum indeksi değerleri sınırları RMSEA $\leq .080$, SRMR $\leq .080$, RMR $\leq .080$, NFI $\geq .90$, NNFI $\geq .90$, IFI $\geq .90$, CFI $\geq .90$, RFI $\geq .90$, AGFI $\geq .85$, GFI $\geq .85$ şeklinde belirtilmiştir (Büyüköztürk 2011, Kline 2014, Marcholudis ve Schumacher 2007, akt. Seçer 2015, Çokluk ve ark. 2018). Doğrulayıcı faktör analizi kriterleri göz önünde bulundurulduğunda ölçeğin uyum indeksi değerlerinin büyük oranda kabul edilebilir sınırlar içerisinde olduğu görülmektedir. Buna göre ölçeğin model uyumunun yeterli düzeyde olduğu söylenebilir. Tüm ölçeğin iç tutarlılık katsayısı .90, iki yarı güvenilirliği katsayısı .92 ve test-tekrar test güvenilirlik katsayısı .83 olarak bulunmuştur. Alanyazında sözü edilen tüm çalışmalarda güvenilirlik oranının $\geq .70$ olması gerektiği ifade edilmektedir (Fraenkel ve ark. 2012). Bu doğrultuda ölçeğin güvenilirlik ölçütünü sağladığı söylenebilir. Özetle, sonuçlar ölçeğin ebeveynlerin çocuk istismarına ilişkin bilişlerini ölçmede yapı geçerliği ölçütlerini sağlayan bir ölçüm aracı olduğuna işaret etmektedir.

Ölçeğin tüm boyutlarıyla Çocukların Cinsel İstismara İlişkin Mitler Ölçeği, Çocuk İhmali Farkındalık Ölçeği ve Çocuk İstismarı Farkındalık Ölçeği ile ölçekleriyle istatistiksel olarak anlamlı korelasyonlara sahiptir. Bu kapsamda Çocukların Cinsel İstismara İlişkin Mitler Ölçeği'yle Çocuk İhmaline İlişkin Bilişler ve İstismar Eylemine İlişkin Bilişler boyutları ile pozitif yönlü orta düzeyde, İstismarla Başa Çıkmaya İlişkin Bilişler boyutuyla negatif yönlü orta düzeyde bir ilişki olduğu görülmüştür. Alanyazındaki araştırmalar toplum tarafından benimsenen cinsel istismara ilişkin mitlerin ihmal ve istismar davranışıyla yakın bağlantılı olduğunu göstermektedir (Milner 2003, McMahan 2007, Cromer ve Goldsmith 2010, Fontes ve Plummer 2010, Koçtürk ve Kızıldağ 2018). Diğer taraftan ailelerin istismarla başa çıkma mekanizmasının yeterli olmayışı toplumsal tabularla açıklanmaktadır (Francis ve Wolfe 2008, Ligiéro ve ark. 2009, Rodriguez 2010, Chung ve ark. 2020, Ferragut ve ark. 2020, Rueda ve ark. 2021). Sosyal medyadaki inanç topluluğu grupları ile yürütülen bir karma yöntem çalışmasında çocuk istismarı bağlantılı yanlış inanışların toplum tarafından nasıl pekiştirildiğini göstermektedir (Oakley ark. 2017). İstismar mitleri üzerinde yapılan bir araştırmada dolaylı bir şekilde gizlenen ancak toplum tarafından yaygın olarak inanılan bulgulara ulaşılmıştır (McMahan 2007). Pedofili ile kültür arasındaki ilişkiyi ortaya koyan bir araştırmada toplumda çocukların sadece yabancılar tarafından istismar edilebileceği inancının benimsendiği şeklindedir (Pedneault 2019). Buna göre çocuk ihmali ve istismar eylemine ilişkin bilişler arttıkça cinsel istismara ilişkin mitler artmakta ve istismarla başa çıkma davranışı azalmaktadır.

Çocuk İhmali ve İstismarı Farkındalık Ölçekleriyle Çocuk İhmaline İlişkin Bilişler ve İstismar Eylemine İlişkin Bilişler boyutları ile negatif yönlü yüksek düzeyde, İstismarla Başa Çıkmaya İlişkin Bilişler boyutuyla pozitif yönlü orta düzeyde bir ilişki olduğu saptanmıştır. Alanyazında ebeveynlerin çocuklara yönelik olumsuz düşüncelerinin fiziksel istismar potansiyelini arttırdığı tespit edilmiştir (Mammen ve ark. 2003, Miragoli ve ark. 2018, Song ve Hotang 2018, Camilo ve ark. 2020). Bu sonuçlar ebeveynlerin ihmal ve istismara ilişkin farkındalık düzeylerine bağlı olarak ihmal ve istismar eylemine ilişkin bilişlerinin değişebildiğini göstermektedir. Öte yandan alanyazında ailelerin istismarla başa çıkma mekanizmasının yeterli olmayışı farkındalık düzeylerinin düşüklüğü ile açıklanmaktadır (Francis ve Wolfe 2008, Ligiéro ve ark. 2009, Rodriguez 2010, Chung ve ark. 2020, Ferragut ve ark. 2020, Rueda ve ark. 2021). Yerel alanyazındaki bir araştırmada ebeveynlerin çocuklarına yönelik fiziksel istismar uygulama durumlarının düşünce hatalarıyla yakın ilişkili olduğuna işaret etmektedir. Bu araştırmaya göre ebeveynler fiziksel istismar uygulamadan önce bilişsel çarpıtmaları sıklıkla ön plana almaktadırlar (Aktu ve Dilekmen 2019). Bu sonuçlar doğrultusunda çocuk ihmali ve istismarı farkındalığı arttıkça çocuk ihmali ve istismar eylemine ilişkin bilişlerin azaldığı ve istismarla başa çıkma davranışının arttığı söylenebilir.

Sonuç

Sağlıklı bir aile ve toplumun olabilmesi için kültürel normlardan veya aile içi dinamiklerden kaynaklı çocuk istismarına ilişkin bilişlerin bilinmesi, bunların düzeltilmesi ve istismar farkındalığının artırılması önemlidir. Bu doğrultuda ebeveynlerin çocuk istismarına ilişkin bilişlerini ölçen bir ölçme aracı geliştirilmiştir. Bu ölçeğin ebeveynlerin çocuk istismarıyla ilgili bilişlerini ölçebilecek bir yapıda olduğu ve alandaki bu boşluğun giderilmesi noktasında önemli bir katkı sunacağı düşünülmektedir.

Bu araştırmada Çocuk İstismarına İlişkin Bilişler Ölçeği-Ebeveyn Formu'nun Açımlayıcı ve Doğrulatory Faktör Analizleri, ölçüt bağlantılı geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları yürütülmüştür. Bu analizlerin sonuçlarına göre ölçeğin ebeveynlerin çocuk istismarına ilişkin bilişlerini ölçmede yapı geçerliği ölçütlerini sağladığı söylenebilir. Çocuk İstismarına İlişkin Bilişler Ölçeği-Ebeveyn Formu'nun Çocuk İhmaline İlişkin Bilişler, İstismar Eylemine İlişkin Bilişler ve İstismarla Başa Çıkmaya İlişkin Bilişler olmak üzere üç faktörlü ve 18 maddeli bir yapısının olduğu görülmüştür. Ölçekten alınan ortalama üstü puan çocuk istismarına ilişkin bilişsel hataların veya yanlış inanışların normalüstü olduğuna işaret etmektedir.

Araştırmanın sonuç ve sınırlılıkları doğrultusunda bazı önerilerde bulunulabilir. Bu araştırma nüfus bakımından küçük ölçekli bir ilde yapılmıştır. Bu sınırlılık bağlamında gelecekteki araştırmalarda farklı aile biçimlerini, farklı sosyo-kültürel yapıları ve farklı büyüklükteki yerleşim yerlerini içeren çalışma grupları ile ölçüm aracı test edilebilir. Böylelikle daha bütüncül ve genellenebilir sonuçlar elde edilebilir. Çalışmada alt boyutlar ile Çocukların Cinsel İstismara İlişkin Mitler Ölçeği, Çocuk İhmali Farkındalık Ölçeği ve Çocuk İstismarı Farkındalık Ölçeğiyle genel olarak beklenen düzeyde anlamlı olmasına rağmen daha iyi sonuçlar vermesi için tüm ölçeğin birlikte değerlendirmesinde yarar bulunmaktadır. Ayrıca daha kapsamlı kanıtlar elde etmek amacıyla farklı ölçme araşlarıyla ölçüt bağlantılı geçerliliğinin yeniden incelenmesi önerilmektedir.

Kaynaklar

- Aktu Y, Dilekmen M (2019) Fiziksel istismar uygulayan ebeveynlerin geçirdikleri psikolojik süreçler, bir gömülü kuram çalışması. 21. Uluslararası Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Kongresi, 24-27 Ekim 2019 Antalya, Türkiye: 48-54.
- Altıntop AA (2019) Yasal boyut. In Tüm Boyutlarıyla Çocuk İstismarı 2 / Önleme ve Rehabilitasyon, 2. baskı. (Ed. O. Polat): 215-232. Ankara, Seçkin Yayınevi.
- Alzoubi FA, Ali RA, Flah IH, Alnatour A (2018) Mothers' knowledge and perception about child sexual abuse in Jordan. *Child Abuse Negl*, 75:149-158.
- Azar ST, Weinzierl, KM (2005) Child maltreatment and childhood injury research: A cognitive behavioral approach. *J Pediatr Psychol.*, 30:598-614.
- Beckerman M, van Berkel SR, Mesman J, Alink LRA (2018) Negative parental attributions mediate associations between risk factors and dysfunctional parenting: A replication and extension. *Child Abuse Negl*, 81:249-258.
- Büyüköztürk ř (2011) Sosyal Bilimler için Veri Analizi El Kitabı, 14. Baskı. Ankara, Pegem Akademi.
- Büyüköztürk ř, Kılıç Çakmak E, Akgün, ÖE, Karadeniz ř, Demirel F (2018) Bilimsel Araştırma Yöntemleri, 24. baskı. Ankara, Pegem Akademi.
- Camilo C, Garrido MV, Calheiros MM (2020) The social information processing model in child physical abuse and neglect: A meta-analytic review. *Child Abuse Negl*, 108:104666.
- Çeçen AR (2007) Çocuk cinsel istismarı : sıklığı, etkileri ve okul temelli önleme yolları. *International Journal of Human Sciences*, 1:1-17.
- Celiloğlu B (2018) Okul öncesi öğretmen adaylarının çocuk istismarı ve ihmali farkındalık ölçekleri ile farkındalık düzeylerinin geçerlik ve güvenilirlik çalışmalarının incelenmesi. (Yüksek lisans tezi). Konya, Necmettin Erbakan University.
- Chung G, Lanier P, Wong PYJ (2020) Mediating effects of parental stress on harsh parenting and parent-child relationship during Coronavirus (COVID-19) pandemic in Singapore. *J Fam Violence*, 1-12.
- Çokluk Ö, şekercioğlu G, Büyüköztürk ř (2018) Sosyal Bilimler için Çok Değişkenli İstatistik SPSS ve LISREL Uygulamaları, 5. baskı. Ankara, Pegem Akademi.
- Cromer LD, Goldsmith RE (2010) Socio-cultural issues and child sexual abuse: Child sexual abuse myths: Attitudes, beliefs, and individual differences. *J Child Sex Abus*, 19:618-647.

- Ferragut M, Rueda P, Cerezo MV, Ortiz-Tallo M (2020) What do we know about child sexual Abuse? myths and truths in Spain. *J Interpers Violence*, do: 10.1177/0886260520918579
- Fontes LA (2005) *Child Abuse and Culture: Working with Diverse Families*. New York, Guilford Press.
- Fontes LA, Plumer CA (2011) Cultural issues in child sexual abuse intervention and prevention. In *Handbook of Child Sexual Abuse* (Ed. P. Goodyear-Brown): 487–508. New York, Wiley.
- Fontes LA, Plummer C (2010) Cultural issues in disclosures of child sexual abuse. *J Child Sex Abus*, 19:491–518.
- Fraenkel JR, Wallen NE, Hyun HH (2012) *How to Design and Evaluate Research in Education*, 8th ed. New York, NY, McGraw-Hill.
- Francis KJ, Wolfe DA (2008) Cognitive and emotional differences between abusive and non-abusive fathers. *Child Abuse Negl*, 32:1127–1137.
- Gonzalez C, Morawska A, Haslam DM (2021) A model of intention to participate in parenting interventions: The role of parent cognitions and behaviors. *Behav Ther*, 52:761–773.
- Güler N, Uzun S, Boztaş Z, Aydoğan S (2002) Emotional and physical abuse/neglect behavior applied to children by their mothers and the factors affecting it. *Cumhuriyet University Faculty of Medicine*, 24:128–134.
- Güneş A (2019) Nezaket ve Zarafet için Mahremiyet Eğitimi, 47. Baskı. İstanbul, Timaş Yayınları.
- Haskett ME, Smith SS, Grant R, Ward CS, Robinson C (2003) Child-related cognitions and affective functioning of physically abusive and comparison parents. *Child Abuse Negl*, 27:663–686.
- Johnston C, Park JL, Miller NV (2018) Parental cognitions: Relations to parenting and child behavior. In *Handbook of Parenting and Child Development Across the Lifespan*. (Eds. MR Sanders, A Morawska): 395-414. Berlin, Springer.
- Kağıtçıbaşı Ç (2005) Autonomy and relatedness in cultural context: Implications for self and family. *J Cross Cult Psychol*, 36:403–422.
- Kara Doruk S (2012) 0-14 yaş arası çocuğu olan annelerin çocuklarına yönelik fiziksel ve duygusal istismar ve ihmal (Yüksek lisans tezi). Kayseri, Erciyes Üniversitesi.
- Kline P (2014) *An Easy Guide to Factor Analysis*, 6th ed. London, Routledge.
- Koçtürk N, Kızıldağ S (2018) Çocukluk çağı cinsel istismarı ile ilgili mitler ölçeğinin geliştirilmesi: Geçerlilik ve güvenilirlik çalışması. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 30:778–808.
- Ligiéro DP, Fassinger R, McCauley M, Moore J, Lyytinen N (2009) Childhood sexual abuse, culture, and coping: A qualitative study of Latinas. *Psychol Women Q*, 33:67–80.
- Mammen O, Kolko D, Pilkonis P (2003) Parental cognitions and satisfaction: Relationship to aggressive parental behavior in child physical abuse. *Child Maltreat*, 8:288–301.
- McMahon S (2007) Understanding community-specific rape myths. *Affilia*, 22:357–370.
- Milner JS (2003) Invited commentary social information processing in high-risk and physically abusive parents. *Child Abuse Negl*, 27:7–20.
- Miragoli S, Balzarotti S, Camisasca E, Di Blasio P (2018) Parents' perception of child behavior, parenting stress, and child abuse potential: Individual and partner influences. *Child Abuse Negl*, 84:146–156.
- Oakley L, Kinmond K, Humphreys J, Dioum M (2017) Practitioner and communities' awareness of CALFB: Child abuse linked to faith or belief. *Child Abuse Negl*, 72:276–282.
- Pallant J (2011) *SPSS Survival Manual: A Step By Step Guide To Data Analysis Using SPSS for Windows*, 3rd ed. New York, McGraw-Hill.
- Pedneault A (2019) Public (mis)perceptions of individuals who sexually abuse children and the implications thereof. In *Child Abuse and Neglect: Forensic Issues In Evidence, Impact and Management* (Eds. I. Bryce, Y. Robinson, W. Petherick): 419–434. Massachusetts, Elsevier.
- Polat O (2018) Türkiye'de Çocuk İstismarı Raporu – 2 Basın Özeti. İstanbul, ASUMA&İMDAT.
- Polat O (2019) Çocuk istismarı araştırması. In *Tüm Boyutlarıyla Çocuk İstismarı 2 / Önleme ve Rehabilitasyon*, 2. baskı. (Ed. O. Polat): 263–280. Ankara, Seçkin Yayınevi.
- Professional Development Service for Teachers (2017). *Stay Safe A Parent/Guardian's Guide*. Dublin, Child Abuse Prevention Programme (CAPP)
- Rodriguez CM (2010) Personal contextual characteristics and cognitions: Predicting child abuse potential and disciplinary style. *J Interpers Violence*, 25:315–335.

- Ross SM (1996) Risk of physical abuse to children of spouse abusing parents. *Child Abuse Negl*, 20:589–598.
- Rueda P, Ferragut M, Cerezo MV, Ortiz-Tallo M (2021) Knowledge and myths about child sexual abuse in Mexican women. *J Interpers Violence*, doi: 10.1177/0886260521993927
- Sargın A (2012) Kamu Kurumları ve Kadın Sivil Toplum Kuruluşları için Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele ve Şiddet Mağduru Kadınları Destekleme Mekanizması. Ankara, GAP.
- Satir V (2016) Temel Aile Terapisi (Çev. Ed. S. Yeniçeri). İstanbul, Beyaz Yayınları.
- Seçer İ (2015) Psikolojik Test Geliştirme ve Uyum Süreci: SPSS ve LISREL Uygulamaları. Ankara, Anı Yayıncılık.
- Sigel IE, McGillicuddy-De Lisi AV (2019) Parent beliefs are cognitions: The dynamic belief systems model. In *Handbook of Parenting*, 2nd ed. (Ed. M. H. Bornstein, Vol. 3): 485–508. New Jersey, Lawrence Erlbaum Associates.
- Song S, Hotan, W (2018) Study on the relationship among parents' cognition on China anti-domestic violence, attitude of beating children and frequency of beating children. *Universal Journal of Educational Research*, 6:173–178.
- Timra, SM (2018). Arabic women's experience of childhood sexual abuse : A mixed-methods study. (Doctoral Dissertation). Michigan, USA, Wayne State University-
- TUIK (2016) Güvenlik Birimine Gelen veya Getirilen Çocuk İstatistikleri, 2015. Ankara, Türkiye İstatistik Kurumu.
- TUIK (2017) Güvenlik Birimine Gelen veya Getirilen Çocuk İstatistikleri, 2016. Ankara, Türkiye İstatistik Kurumu..
- TUIK (2018) Güvenlik Birimine Gelen veya Getirilen Çocuk İstatistikleri, 2017. Ankara, Türkiye İstatistik Kurumu.
- UNICEF (2012) Care Guide for Children Who Are Victims of Sexual Abuse. New York, International Rescue Committee.
- WHO (2016) Child Maltreatment. Geneva, World Health Organization.
- Yıldırım A, Şimşek H (2018) Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri, 11. Baskı. Ankara, Seçkin Yayınları.

Yazarların Katkıları: Yazarlar çalışmaya önemli bir bilimsel katkı sağladıklarını ve makalenin hazırlanmasında veya gözden geçirilmesinde yardımcı olduklarını kabul etmişlerdir.

Danışman Değerlendirmesi: Dış bağımsız

Etik Onay: Araştırma için Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Etik Kurulundan onay alınmıştır. Tüm katılımcılar aydınlatılmış onam vermişlerdir.

Çıkar Çatışması: Yazarlar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek: Yazarlar bu çalışma için finansal destek almadıklarını beyan etmişlerdir.

Yazarın Notu: Bu çalışma danışmanlığını Prof. Dr. Mücahit Dilekmen'in yaptığı Yahya Aktu'nun doktora tezinden üretilmiştir.

Authors Contributions. Authors attest that they have made an important scientific contribution to the study and have assisted with the drafting or revising of the manuscript.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Ethical Approval: Ethical approval was obtained from Atatürk University Educational Sciences Ethics Committee for the study. All participants gave informed consent.

Conflict of Interest: No conflict of interest was declared by the authors.

Financial Disclosure: The authors declared that this study has received no financial support.

Acknowledgement: This study was produced from Yahya Aktu's doctoral thesis supervised by Prof. Dr. Mücahit Dilekmen.

Ek 1. Çocuk İstismarına İlişkin Bilişler Ölçeği (Ebeveyn Formu)

Değerli Ebeveyn,

Bu ölçme aracı, ebeveynlerin çocuk istismarına ilişkin yanlış algılamalarını, bilişsel çarpıtmalarını ve işlevsel olmayan düşüncelerini ölçmeyi amaçlamaktadır. Aşağıda belirtilen cümlelerin doğrusu veya yanlışı yoktur. Her insanın bir duruma uygun olduğunu düşündüğü farklı bir seçeneği bulunabilir. Lütfen, her cümleyi dikkatlice okuyun ve her birine ne kadar katılıp katılmadığınızı belirtin. Katılma durumunuzu belirten ifadenin karşısındaki ilgili seçeneğe “X” işareti koyunuz.

İfadeler	Kesinlikle Doğru Değil				Kesinlikle Doğru
1. Bir çocuğa cinsel saldırı olmamışsa bu durum, çocuk istismarı değildir.	1	2	3	4	5
2. Çocuk büyüklerin her istediğini yapmalıdır.	1	2	3	4	5
3. Bir çocuk iyi birisi olmak için yetişkinlerin her dediğini yapmalıdır.	1	2	3	4	5
4. Çocuk istismardan şikâyetçi değilse bu durumdan rahatsız olmadığı anlamına gelir.	1	2	3	4	5
5. İstismarcılar, sadece tanımadıkları çocukları istismar edebilirler.	1	2	3	4	5
6. Bir çocuğun yakın akrabaları onun özel bölgelerine dokunursa çocuk, kendisini güvende hissedebilir.	1	2	3	4	5
7. Bir yetişkinin bir çocuğa yönelik zarar verici bir davranışı sır olarak kalmalıdır.	1	2	3	4	5
8. Çocukların uygun olmayan görüntülerine bakmakta bir sakınca olmaya-bilir.	1	2	3	4	5
9. Çocuk, istismara maruz kaldığı için kendisinden utanmalıdır.	1	2	3	4	5
10. İstismara uğramak çocukları daha dayanıklı yapabilir.	1	2	3	4	5
11. Çocuk, kendisini istismar eden kişi zarar görmesin diye yaşadığı olayı kimseye anlatmamalıdır.	1	2	3	4	5
12. Bir çocuk tanımadığı insanlara ev adresi, telefon numarası gibi bilgileri verebilir.	1	2	3	4	5
13. Çocuklar istismara uğradığı için dünya kötü bir yerdir.	1	2	3	4	5
14. Çocuklar tek başlarına istismarla başa çıkamaz.	1	2	3	4	5
15. Bir çocuk, kötü şeylerin başına gelmesini engelleyemez.	1	2	3	4	5
16. İhmal edilmiş çocuklar, daha çabuk istismara maruz kalırlar.	1	2	3	4	5
17. İstismara maruz bırakılan çocuklar çekingendirler.	1	2	3	4	5
18. İstismarla başa çıkmak zorunda olan bir çocuk hiçbir zaman mutlu olamaz.	1	2	3	4	5

Uygulama ve Puanlama

M1, M2, M3, M4, M5 maddeleri İhmale ilişkin bilişler, M6, M7, M8, M9, M10, M11, M12 maddeleri eyleme ilişkin bilişler, M13, M14, M15, M16, M17, M18 maddeleri başa çıkmaya ilişkin bilişler boyutları altındadır. Bu ölçekten 18-90 puan arasında puan alınabilmektedir. Ters puanlanan madde bulunmamaktadır. Alınan puan arttıkça çocuk istismarına ilişkin yanlış inanışların, bilişsel çarpıtmaların ve işlevsel olmayan düşüncelerin arttığı şeklinde yorumlanabilir.